

EN KARTLEGGING AV FENOMENET UNGDOMSGJENGER I STAVANGER OG SANDNESOMRÅDET

Høsten 2016 skjedde det flere ran i Stavanger. Medier og enkelte politikere var kjappe med å konkludere med at det var ungdomsgjenger som stod bak ranene. I Sandnes valgte en rektor å stå frem i lokalavisen med sine bekymringer knyttet til enkelte ungdomsgrupperinger som spredde frykt, truet og utøvde vold mot andre elever. Enkelte av disse grupperingene hadde egne navn og fremstod som etablerte ungdomsgjenger i sosiale medier.

Innhold

Forord.....	3	Finnes det gjengdannelser i Sandnes- og Stavanger-området?.....	21
Sammendrag	5	Kriminelle ungdomsgjenger eller problematiske vennegrupper?	21
Bakgrunn for kartleggingen.....	7	Sosiale medier	22
Kartleggingens mål	7	Pågående innsats	24
Kartleggingsprosess, metode og kilder	8	Sandnes	24
HKH-metoden	8	Stavanger.....	25
Innledende konsultasjon.....	9	Interkommunalt samarbeid.....	25
Kartlegging av aktuelle aktører	9	«Hull» (mind the gap)	25
Litteratur/rapporter.....	9	Vennskap, annerkjennelse og respekt	26
Intervju med nøkkelinformanter	9	Konklusjon	29
Intervjuer med personer i målgruppen.....	9	Tiltak i handlingsplanen.....	30
Fagdag	9	Bekyrings-, avklarings – og oppfølgingssamtaler	30
Avsluttende konsultasjon	9	Ungdomsstraff og ungdomsoppfølging.....	30
Bakgrunnskunnskap.....	11	Ungdomsoppfølging/ungdomsstraff.....	30
Barne- og ungdomskriminaliteten.....	11	Mentor – unge i risikozonen	30
Hva er en gjeng?	11	Utvikle en veileder og modeller for intervensjon og samhandling	23
Hvorfor skal vi ha fokus på gjengfenomenet.....	13	Trygghetsprogram – unge ofre for kriminalitet..	30
Funn fra kartleggingen	15	Kompetansegruppe.....	31
Oversiktsbilde.....	15	Ung i jobb – opplæring og sysselsetting.....	31
Bakgrunn og risikofaktorer	15	Dialogmøter, seminar og kurs	31
Ungdommenes beskrivelse av «gjengen»	16	Tiltak til handlingsplan.....	32
Motivasjon for å delta i «gjenger».....	16	Litteraturliste.....	34
Opplevelse av diskriminering	18		
Bruk av sosiale medier.....	18		
Kriminalitet	18		
Traching og Beefing	19		

Forord

I forbindelse med de mange oppslagene og påfølgende debatt om ungdomsgjenger høsten 2016 og våren 2017 etterlyste politiet mer kunnskap om temaet. I den forbindelse ble det gjennomført en kartlegging og analyse av fenomenet i Stavanger og Sandnes-området.

Målet har vært å få en oversikt over de utfordringer vi står overfor, kunnskap om hvorfor ungdomsgjenger oppstår og hvilke konsekvenser dette får for så vel enkeltindivider som samfunnet forøvrig.

Informantene i kartleggingen har besvart flere spørsmål, og deres svar og betraktninger har gitt innsikt i hva som motiverer ungdommer til å danne gjenger og hvilke faktorer som spiller inn når ungdommer lar seg rekruttere til slike grupperinger. I kartleggingen kommer det også frem viktige risiko- og beskyttelsesfaktorer som kan identifiseres og anvendes i det forebyggende arbeidet. Kartleggingen viser også hvor viktig et godt tillitsforhold mellom myndighetene og ungdommene er.

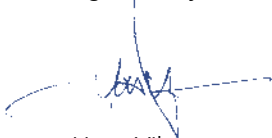
Resultatene fra denne kartleggingen viser at det fra tid til annen oppstår grupperinger av ungdommer som skaper frykt og begår kriminalitet i det offentlige rom. Kartleggingen viser også at når slike grupperinger oppstår så utgjør de ofte en reell trussel overfor andre ungdommer, foreldre, skoleansatte og andre voksne. Det kommer også frem av kartleggingen at det er grunn til å tro at gjengmentalitet og gruppeprosesser genererer mer kriminalitet.

Faktorer som påvirker gjengdannelser berører en rekke samfunnsområder. Levekårsutfordringer og opplevelsen av utenforskap er en del av det samlede utfordringsbildet. Utfordringene kan ikke forebygges av politiet alene, men forutsetter tett dialog og samarbeid med andre offentlige og private aktører.

Tiltak virker best når de er basert på kunnskap. Denne kartleggingsrapporten gir et godt kunnskapsgrunnlag og utgjør dermed et godt utgangspunkt for kloke og målrettede tiltak. All den tid du leser denne rapporten, kan du – og den virksomheten du er en del av – etter all sannsynlighet bidra til godt samarbeid for å forebygge og løse utfordringene rapporten gjelder.

Jeg vil oppfordre alle til å samarbeide om dette viktige området.

Til sist vil jeg takke alle som har arbeidet med og bidratt til denne rapporten for godt arbeid, og ønske lykke til med oppfølgingen.

Hans Vik
politimester

Politiet mistenker oss for alt. Mange i politiet krever legitimasjon og sjekker oss uten grunn. Det gjør at mange av oss hater politiet i perioder.»

– Ungdom 16 år –

Sammendrag

I denne rapporten presenteres en kartlegging av ulike ungdomsmiljøer som skaper frykt og begår kriminalitet i det offentlige rom i Stavanger- og Sandnes-området, og som det er knyttet en del bekymringer til. Gjennom kartleggingen har det vært et mål å få mer kunnskap om hva som kjennetegner disse grupperingene, og om dette er mulige gjengdannelser.

Gjennom kartleggingen har ungdommer som er en del av miljøene, og ungdommer som har vært utsatt for trusler fra slike grupperinger, fortalt om sine opplevelser. Representanter fra skoler er forespurt om deres erfaringer knyttet til ulike ungdomsgrupperinger. Politi, kommunale hjelpetjenester og ansatte i vokterbransjen har også bidratt med kunnskap og erfaringer knyttet til disse ungdomsgrupperingene.

Det er vanskelig å anslå hvor mange ungdommer som er tilknyttet grupperinger som skaper frykt og begår kriminalitet i Stavanger og Sandnes-området, men på bakgrunn av kartleggingen er det grunn til å anta at det kan være i overkant av 100 personer. Det kommer frem at noen grupperinger teller fra 30 til 60 personer, med en indre kjerne på fem til ti personer. De av gruppene som er etablert på sosiale medier har flere hundre følgere. Kartleggingen viser at sosiale medier fremstår som den viktigste møteplassen og kommunikasjonsplattformen for "gjengaktiviteter" i distriktet.

Kartleggingen har avdekket at det finnes enkelte grupperinger med jenter som sprer frykt og begår kriminelle handlinger, men det er først og fremst grupper med gutter i alderen fra 13 til 18 år som det knyttes særlige bekymringer til.

Enkelte av grupperingene har identifisert seg selv som en gjeng med egne navn. Funn fra kartleggingen viser at det er grunn til å anta at det

er tre til fire grupperinger som ønsker å fremstå som selvstendige gjenger. Kartleggingen viser videre at mye av deres aktivitet kan knyttes til en felles gruppeidentitet med egne normer og lojalitetskrav. Ungdommene i disse «gjengene» har ulik etnisk bakgrunn og flere har problemer med å tilpasse seg skole og fritidsaktiviteter.

Flere av ungdommene som er tilknyttet miljøene kommer gjerne fra familier som sliter økonomisk og som av ulike årsaker ser ut til å ha mindre evner eller ressurser til å følge opp ungdommene. Dette fører til utfordringer knyttet til samhandling med skole og andre myndigheter. Videre viser denne kartleggingen at det både blant ungdommene fra disse miljøene og deres foreldre eksisterer en skepsis mot politi og det offentlige hjelpeapparatet.

Lærere og andre personer som jobber tett på de aktuelle ungdommene, erfarer at miljøene preges av mangel på respekt for autoriteter og voksenpersoner, og at de har en svært lav terskel for å la seg provosere og ty til vold. Videre avdekket kartleggingen bruk av rusmidler, i hovedsak cannabis og alkohol, innenfor disse grupperingene.

Flere av ungdommene er under den kriminelle lavalder. Både politi og skole gir uttrykk for at de sliter med å finne effektive tiltak som vil kunne skape positive endringer over tid. For å kunne skape en positiv endring og forebygge at bekymringsfulle ungdomsgrupperinger utvikler seg til mer etablerte kriminelle gjenger, er det helt avgjørende med en bred, kunnskapsbasert samhandling på tvers av etater som jobber med målgruppen.

Et samlet forslag til handlingsplan presenteres i slutten av rapporten.

Bakgrunn for kartleggingen

Høsten 2016 ble flere tilfeldige personer overfalt og ranet i Stavanger-området. I samme periode var det knyttet bekymringer til voldsepisoder i sentrum av Stavanger, der enkelte personer ble overfalt og banket opp. Beskrivelsen av gjerningsmennene var at de var ungdommer av utenlandsk opprinnelse.

Det ble spekulert i om at disse ungdommene tilhørte voldelige ungdomsgjenger. Dette ble forsterket gjennom oppslag i media (Stavanger Aftenblad, 23.09.16).

Våren 2017 valgte rektor ved en av ungdomsskolene i Sandnes å stå frem i media der han varslet om utviklingen av et tøffere ungdomsmiljø. Han anslo, miljøet som var tilknyttet disse grupperingene talte ca. 100 ungdommer og mente at utfordringene med voldelige ungdomsgrupperinger gjaldt over hele Rogaland (NRK Rogaland, 20.04.17).

“Ungdommer under ungdomsskolealder blir rekruttert til tyveri og annen kriminalitet i følge en rektor ved en av ungdomsskolene i Sandnes. Dette skal ha blitt bekreftet fra ungdommer selv” (NRK Rogaland, 20.04.17).

“Vi har en gjeng med ungdom som sliter, og som kanskje ikke oppnår status på skole eller i andre settinger. Disse grupperer seg og finner på andre ting for å få følelsen av status, makt eller hva det måtte være en er ute etter.” (NRK Rogaland, 20.04.17).

I følge politiet er fenomenet knyttet til voldelige ungdomsgrupperinger ikke noe nytt i Stavanger- og Sandnes-området. Tjensvoll-gjengen og Lura-gjengen er kanskje de mest kjente ungdomsgjengene som skapte store problemer for mange ungdommer og voksne på 80-, 90- og begynnelsen av 2000-tallet. Ungdommene som var tilknyttet disse miljøene var stort sett fra nabolaget eller bydelen de bodde i.

Bakgrunnen for å sette i gang denne kartleggingen var å få mer kunnskap om hva som lå bak disse overskriftene i 2017. Hvilke type ungdomsgrupperinger er det vi snakker om her – og hva kjennetegner dem?

Kartleggingens mål

Målet for kartleggingen er å identifisere og beskrive ungdomsgrupperinger som sprer frykt og begår kriminalitet i sentrumsnære områder i Stavanger og Sandnes, samt kartlegge hvilke pågående innsatser som finnes i forhold til dette problemområdet. På bakgrunn av dette ønsket vi å peke på eventuelle «svakheter» eller «hull» ved innsatsene/tiltakene og komme med konkrete forslag til ny handlingsplan. Kartleggingen har følgende problemstillinger:

- Hva kjennetegner de sentrumsnære ungdomsgrupperingene som det er knyttet frykt eller bekymring til?
- Hvordan kan vi forklare og forstå dem?
- Hvilke tiltak pågår som er rettet mot disse ungdommene?
- Hvordan kan vi forebygge fremveksten av slike grupperinger?

Avslutningsvis presenteres et forslag til handlingsplan. Det er lagt vekt på at tiltakene i handlingsplanen skal være, konkrete, realistiske og forpliktende.

«Ungdommer under ungdomsskolealder blir rekruttert til tyveri og annen kriminalitet i følge en rektor ved en av ungdomsskolene i Sandnes. Dette skal ha blitt bekreftet fra ungdommer selv»

– NRK Rogaland, 20.04.17 –

Kartleggingsprosess, metode og kilder

HKH-metoden

Hurtig Kartlegging og Handling (HKH) ble utviklet av KoRus Vest Bergen i samarbeid med Utekontakten i Bergen. HKH bygger på kartleggingsmetoden Rapid Assessment and response (RAR) som har blitt brukt internasjonalt for å kartlegge folkehelse spørsmål. RAR som i sin tid ble utviklet av Verdens Helseorganisasjon med fokus på hurtighet (i motsetning til forskning som ofte tar lenger tid), handling og metodetriangulering. HKH som kartleggingsmetode er tilpasset kartlegging av sosiale og helsemessige problemområder i Norge. KoRus Vest Bergen har utarbeidet en manual for bruk av HKH – metoden i 2007. Denne ble senest revidert i 2014 (KoRus Vest Bergen 2014). HKH – metodikken forutsetter at både det aktuelle problemområdet og pågående innsats kartlegges.

Målet er at kartleggingen skal gjennomføres relativt raskt og skal kunne ut i forslag om konkrete tiltak, basert på avdekkete behov. Informasjon skal innhentes gjennom en kombinasjon av ulike kvalitative og kvantitative metoder, annen kunnskap og forskning, en såkalt metodetriangulering. Dette bidrar til at funn kan valideres gjennom kryssjekking på tvers av kilder og metoder. I en HKH er det ikke vitenskapelig perfektjon som er målet, men heller å sikre kunnskap om et problemområde, som kan legges til grunn for å foreslå gjennomførbare og dagsaktuelle tiltak.

Vårt kartleggingsteam har bestått av syv medarbeider fra ulike etater. SLT-koordinator Kristin Øye Stien fra Sandnes kommune, Siv Meland fra Uteseksjonen i Stavanger kommune, Jostein Eikeland Fossan fra Uteseksjonen i

Stavanger kommune, Bodil Rygh fra K46 i Stavanger kommune, Elisabeth Helgevold Vorland fra Sandnes politistasjon, Ellen Heggli Snilsberg fra Sør-Vest politidistrikt, Maxim Linkevitch fra Stavanger politistasjon og Børge Øvrebø fra Sør-Vest politidistrikt. Inger Eide Robertson og Anne Schanche Selbekk fra KoRus Vest Stavanger, har fungert som veiledere for teamet.

Det har i tillegg blitt etablert en ressursgruppe som har bestått av ansatte fra barnevernet, politi, uteseksjonen i Stavanger, Stavanger kommune og nasjonalt senter for læringsmiljø og atferdsforskning ved UiS. Hensikten med ressursgruppen er å sikre lokal deltakelse, eierskap og engasjement. I løpet av kartleggingsprosessen har ressursgruppen deltatt på fagdag og gitt tilbakemeldinger på funn og drøftet fremtidige tiltak.

Innledende konsultasjon

I tråd med HKH – metoden inviterte vi til innledende konsultasjon den 15.02.17 før selve kartleggingen startet. Representanter fra følgende tjenester og foretak deltok; fritid – Sandnes kommune, barne- og familieenheten i Sandnes, Vibemyr skoleverksted, flyktningeenheten i Sandnes, Sandnes læringssenter, barnevernstjenesten i Sandnes og Stavanger, Scan Control, Høyland ungdomsskole, natteravnene Sandnes og Stavanger, helsestasjon for ungdom, NAV, tolketjenesten, Securitas, Johannes læringssenter, Godalen og Kvernevik ungdomsskole, Stavanger kulturhus, Ungbo, uteseksjonen i Stavanger, oppfølgingstjenesten i Stavanger, SLT – koordinator Stavanger kommune og U/18 i politiet i Stavanger og Sandnes. Til sammen 35 deltakere.

På samlingen ble målet for kartleggingen presentert og deltakerne holdt korte innlegg. Etter innleggene ble deltakerne inndelt i fokusgrupper ledet av representanter fra kartleggingsteamet. I fokusgruppene ble det innhentet utdypende informasjon om deltakernes kjennskap til problemstillingen og etterspurt innspill på hva og hvem kartleggingen burde fokusere på. All informasjon som kom frem både i plenum og i fokusgruppene ble dokumentert.

Kartlegging av aktuelle aktører

Informasjon om tjenestenes pågående instanser ble kartlagt gjennom innledende konsultasjon,

i intervjuer med nøkkelinformanter, samt med personer tilknyttet aktuelle tjenester.

Litteratur/rapporter

Rapporter, forskningsartikler, avisartikler og annen litteratur som er vurdert relevant for problemstillingen har blitt gjennomgått.

Intervju med nøkkelinformanter

Representanter fra i alt ti ulike tjenester har blitt intervjuet som nøkkelinformanter. Dette inkluderer representanter fra ulike deler av hjelpeapparatet, skolevesen (rådgivere og miljøarbeidere), politi (u/18 gruppen), barne- og familieetaten, barnevern, skolehelsetjeneste (helsesøster), vektebransjen og uteseksjonen. Intervjuene ble gjennomført som semistrukturerte intervjuer med enkeltpersoner eller grupper våren 2017.

Intervjuer med personer i målgruppen

Til sammen ble det foretatt syv intervjuer av ungdommer i målgruppen. Det vil si ungdommer som tilhører miljøer som det er knyttet bekymring til og som muligens kan defineres som å være i en gjeng. Intervjuene ble gjennomført som semistrukturerte individuelle intervjuer. Ungdommene var i alderen 15 til 24 år. Noen var sentralt plassert i aktuelle ungdomsgrupperinger, mens andre hadde vært en del av et slikt miljø tidligere. Andre hadde en mer perifer tilknytning til aktuelle ungdomsgrupperinger. Intervjuene ble gjennomført høsten 2017.

Fagdag

Kartleggingsteamet og referansegruppen med enkelte nøkkelinformanter deltok på fagdag i forhold til ungdomsgjengfenomenet og utfordringer knyttet til gjengbegrepet.

Avsluttende konsultasjon

Alle aktørene som deltok på den innledende konsultasjonen ble invitert til å delta på en avsluttende konsultasjon i sluttfasen av kartleggingen den 29.11.17. Tilsammen deltok 35 representanter fra de ulike tjenestene som også deltok på innledende konsultasjon. Funnene fra kartleggingen og forslag til tiltak i handlingsplanen ble lagt frem, og det ble avholdt gruppediskusjoner. I gruppene ble det lagt vekt på å diskutere forslag til handlingsplanen ut fra de funn som ble presentert.

«Vi tok med folk som var lojale og ikke tystet.
Vi sjekket hvordan de opererte og hvordan de
bedrev businessen sin.»

– Ungdom 17 år –

Bakgrunnskunnskap

Barne- og ungdomskriminaliteten

Rapport om kriminalitetsstatistikken for Stavanger og Sandnes i 2017 viser at kriminaliteten i området generelt har gått ned. (Sør-Vest politidistrikt, 2018a). Dette er en utvikling som en ser i store deler av den vestlige verden. Men det finnes noen bekymringsfulle unntak. I de fleste storbyer i Norge har antall lovbrudd blant unge økt fra 2016 til 2017. I Sør-Vest politidistrikt har antall lovbrudd i alderskategorien 15 til 18 år økt med 36 prosent i denne perioden. (Sør-Vest politidistrikt, 2018b). Ungdomskriminaliteten har økt hvert år siden 2014, men den er likevel lavere enn for ti år siden. Det kommer ikke frem av rapporten om denne økningen er relatert til gruppe- eller gjengkriminalitet. Tall fra Ungdataundersøkelsen bekrefter en slik utvikling, der en viser til en økning i antall lovbrudd blant gutter i 2016 etter flere år med nedadgående statistikk. (Bakken 2017).

Statistikken sier ikke noe om i hvilken grad eller på hvilken måte denne økningen i kriminalitet blant barn og unge kan knyttes til dannelsen av grupperinger i ulike ungdomsmiljøer. Samtidig vet vi fra forskning at gjengdeltakelse ofte genererer mer kriminalitet (Bjørge og Carlsson 1999).

I rapporten «Fattigdom og levekår i Norge» kommer det fram at avstandene blir større mellom fattig og rik (Langeland et. al 2017). I overkant av 10 prosent av alle barn i Norge lever i fattige familier og over 50 prosent av alle innvandrerbarn lever i familier med fattigdomsproblematikk. Mange innvandrergrupper er spesielt utsatt for vedvarende lavinntekt. Selv om Stavanger og Sandnes skårer forholdsvis lavt i forhold til andre storbyer på fattigdomsstatistikken så har antall barn som lever i familier med fattigdomsproblematikk også økt i vårt distrikt (Langeland et. al 2017:17). Barn og unge som lever i familier med vedvarende lavinntekt har en høyere risiko for å oppleve sosial eksklusjon og utenforskap. Sosial eksklusjon og utenforskap er

kjente risikofaktorer som vil kunne bidra til å skyve ungdommer ut i negative fellesskap (Klyve 2016).

Sosiale medier er i dag en viktig arena for gjengrelaterte aktiviteter. Internett og sosiale medier i en global verden har gjort det mulig for ungdom i Stavanger og Sandnes å hente inspirasjon fra kjente kriminelle gjenger i USA og andre deler av verden. Gangsterkulturen dyrkes frem i musikkvideoer som igjen kan påvirke sårbare ungdommer (Hagedorn 2008).

Det er vanskelig å si noe om omfanget av kriminelle ungdomsgjenger, men i en kartlegging av voldelige ungdomsgjenger i fire byer Oslo, Stavanger, Drammen og Kristiansand i 2000, svarte cirka fem prosent av et utvalg på 4702 ungdommer i alderen 15 til 17 år at de selv var med i en gjeng definert som "en relativt fast gruppe ungdommer som av og til driver med vold og kriminalitet" (Haaland 2000).

Hva er en gjeng?

Ungdomsgjengbegrepet er omstridt i forskningsmiljøene. Mange forskere og praktikere som jobber tett på ungdom i risikosonen ønsker ikke å definere ulike problematiske ungdomsgrupperinger som gjenger (Gro 2014). Dette for å unngå å bidra til å styrke en gjengmentalitet eller gi disse gruppene økt status og oppmerksomhet i forhold til deres negative atferd.

Utfordringene er å kunne identifisere en bekymringsfull utvikling i ungdomsmiljøer uten å bidra til å gjøre ungdomsgrupperinger til etablerte gjenger. For å gjenkjenne indikatorer på mulige gjengdannelser er det viktig med felles referanseramme. I denne kartleggingen har vi vært opptatt av å utforske hva som karakteriserer ungdomsgrupperingene i vårt område, som det er knyttet bekymring til. En måte å gjøre dette

på er å se det i lys av ulike definisjoner av hva en «gjeng» er. Vi har valgt å forholde oss til to kjente definisjoner på ungdomsgjenger.

Justisdepartementet definerer en kriminell ungdomsgjeng ut fra følgende kriterier:

“En kriminell gjeng defineres som “en gruppe (ofte aldersavgrenset) som holder sammen over tid, og som utøver straffbare handlinger og/ eller ordensforstyrrende og aggressiv atferd i det offentlige rom. Gjengen har et eller annet symbolsk uttrykk for gruppetilhørighet som for eksempel navn, symboler, klesstil, språk osv.” (Justisdepartementet 2007:3).

Forskernettverket Eurogang definerer en gjeng som:

«En gateorientert ungdomsgruppe som har eksistert over noen måneder eller mer, hvis identitet er basert på at de sammen driver med illegale aktiviteter» (Decker og Weerman 2005 i Lien 2011:64).

Begge definisjonene er vide og vil kunne favne et stort spekter av ulike grupperinger. Med illegale aktiviteter menes det kriminell eller plagsom atferd. Eurogang sin definisjon krever ikke at gjengen har et symbolsk uttrykk for gruppetilhørighet, eks. navn og symboler. En kan da i prinsippet inkludere alt fra en gruppe på tre-fire gutter i alderen 12 til 13 år som har holdt sammen over tid og slåss eller stjeler sammen, til gjenger som Hells Angels (Lien 2011:64).

En felles definisjon av hva en gjeng er, der en tar hensyn til konteksten, vil ha betydning for hvordan vi måler og sammenligner gjenger og deres aktivitet både innad i Norge og internasjonalt. Samtidig kan en avgrensende definisjon på gjengbegrepet, kunne utelukke grupperinger som man da ikke er tilstrekkelig oppmerksom på (Lidén og Sandbæk 2009:79).

Selv om man ikke ønsker å forsterke negativ atferd i et gjengfellesskap gjennom identifisering, er det viktig å ha klare indikatorer og rutiner for å kunne avdekke eller gjenkjenne negative gruppeprosesser

og elementer av gjengmentalitet (Lidén og Sandbæk 2009:28). Årsakene til gjengdeltakelse kan forklares på flere måter. Enten gjennom strukturelle forhold som arbeidsløshet, klassetilhørighet, innvandring og nærmiljø. Eller andre forklaringer som sosial og økonomisk marginalisering, og individuelle forklaringer som personlige problemer og familiesituasjon (Lidén og Sandbæk 2009).

I følge Bjørgo og Carlsson (1999) er det glidende overganger mellom vanlige vennegrupper til mer rendyrkede gjenger. Vennegrupper kan utvikle seg til mer rendyrkede gjenger. Bjørgo og Carlsson (1999) viser til at spesielt ungdomsgjengers primære behov er mer rettet inn mot tilhørighet i en kameratflokk, med status og identitet. Kjenntegn er at mange har ulike problemer i forhold til skole, foreldre og jevnaldrende (Ibid). Unge i slike miljøer vil etter hvert kunne skape sin egen kultur og det vil dannes en gjengmentalitet. Denne mentaliteten er gjerne basert på forbilder fra media, nyheter og gangsterfilmer, eller bekjente og familiemedlemmer som har tilknytning til en gjeng (Bjørgo og Haaland 2001).

Forskningslitteraturen som fokuserer på det kontekstuelle, viser til at nabolag og stedstilhørighet ofte er viktigere enn ungdommens etniske familiebakgrunn ved gjengdeltakelse. Andre studier viser til at de fleste ungdommene mener at påvirkning fra andre unge i nabolaget utgjorde vesentlig forskjell for egen gjengdeltakelse (Lidén og Sandbæk 2009:33). Samtidig viser flere studier i Oslo at gjengdannelsen i sentrum hadde nettverk over flere bydeler (Andersen 2000 i Lidén og Sandbæk 2009:37).

Når en ser på årsaker eller motivasjon for gjengdeltakelse, kan det være nyttig å bruke betegnelse push- og pullfaktorer. Pushfaktorer viser til de negative faktorene som bidrar til å skyve ut/støte ut ungdommer fra normalsamfunnet. Pullfaktorer er de faktorene som tiltrekker/ drar en mot noe som oppleves som positivt eller attraktivt. For eksempel kan ulike risikofaktorer som vanskelige forhold hjemme eller på skolen, være pushfaktorer, mens pullfaktorer inn mot gjengen, kan være søken etter anerkjennelse og tilhørighet (Bjørgo og Carlsson 1999:69).

For noen av disse ungdommene kan tilhørighet til en kriminell gjeng være attraktivt både fordi det kan tilby en sterk identitet, og fordi kriminelle aktiviteter kan gi dem tilgang til goder som ellers ligger langt utenfor deres økonomiske rekkevidde (Bjørgo 2014).

Hvorfor skal vi ha fokus på gjengfenomenet?
Forskning viser at ungdommer som deltar i denne type kriminelle gjenger også har problematferd som voldsbruk, bruk av ulovlige rusmidler og andre kriminelle handlinger i betydelig høyere grad enn andre ungdommer (Liden og Sandbæk 2000: 62-67).

Bjørgo (2015) beskriver gjengdeltakelse som en meget høy risikofaktor i seg selv, for å kunne utvikle problematisk atferd av ulik typer. Han viser til at gjenger også har en normstruktur som både aksepterer og til dels verdsetter kriminelle handlinger og villighet til å bruke vold. Gjenger er sterkt statusorienterte, som gjerne knyttet kriminelle handlinger til det å ha/få “respekt”. Dette fremmer en ekstrem hypersensitivitet for å oppfatte andres handlinger som mulige krenkelser og fornærmelser.

«Vi har ingen fremtid, vi ønsker hjelp til å skaffe oss en jobb og komme ut av kriminaliteten»

– Ungdom 24 år –

Funn fra kartleggingen

Oversiktsbilde

Når vi sammenholder informasjon i prosjektperioden og fra innledende konsultasjon, intervjuer med nøkkelinformanter og intervjuer med ungdommer, utpeker det seg, i hovedsak fire grupperinger av ungdommer mellom 14 til 18 år som sprer frykt og begår kriminalitet i det offentlige rom i Stavanger- og Sandnes-området. Ungdommene i våre intervjuer oppgir tre grupperinger som de definerer som gjenger. Flere av våre nøkkelinformanter peker på en fjerde gruppering i tillegg som de kaller "jentegjengen".

Ut fra våre data kan vi si at den ene gruppen kommer fra Sandnes og har stort sett medlemmer i 14–15 årsalderen. De er 30 medlemmer med en indre kjerne på fem til ti personer. De har egen leder, navn og felles symbolikk. Denne gruppen fremstår som svært voldelig og truende i følge nøkkelinformanter.

Den andre gruppen består av litt eldre ungdommer mellom 15 til 18 år, der medlemmene kommer fra Sandnes, Sola og Stavanger-området. Det er grunn til å anta at denne gruppen også utøver vold og begår annen type kriminalitet i følge våre nøkkelinformanter. Gruppen skal ha en indre kjerne på fem til ti personer og skal telle et antall på cirka 60 personer. Gruppen har et eget navn og felles symbolikk. Ut fra våre data kan vi ikke avgjøre hvor tett disse antatte 60 personene er knyttet til gruppen.

Den tredje grupperingen er ungdommer i 17–18 årsalderen, som oppholder seg i sentrumsnære områder i Stavanger. Denne gruppen skal ikke ha et eget navn, men begår en del kriminalitet i følge ungdommene vi har intervjuet. De skal bli oppfattet av andre ungdommer som en gjeng, men det kommer ikke frem av intervjuene at denne gruppen er voldelig eller selv ønsker å fremstå som en gjeng.

Foruten de tre nevnte gruppene, trekker våre nøkkelinformanter frem en fjerde gruppe – en

jentegjeng som eksisterer i perioder. Dette er en jentegjeng i Sandnes som har spredd frykt og begått kriminalitet i det offentlige rom. Denne gruppen skal ha bestått av en indre kjerne på fire til seks personer. Jentene fremstår i følge våre nøkkelinformanter som svært traumatiserte, og er voldelige og utagerende og kan være truende til å ty til vold mot vektere dersom de blir konfrontert. I følge våre nøkkelinformanter er "jentegjengen" et fenomen som oppstår med jevne mellomrom alt etter hvilke jenter som er plassert i institusjon i distriktet. De beskriver videre disse jentene som katalysatorer på andre sårbare jenter i forhold til gjengdannelse og kriminalitet. En av utfordringene er at enkelte av disse jentene er plassert – eller har vært plassert her i området fra andre distrikt. Det er grunn til å tro at enkelte av disse jentene har tilhørt et gjengmiljø der de kommer fra.

Det kommer også frem fra kartleggingen at det finnes nettverk eller vennegrupper med eldre ungdommer i alderen 18 til 25 år, som begår kriminalitet sammen. Disse gruppene definerer ikke seg selv som gjeng, og de har heller ikke en felles gjengidentitet. Mange av disse ungdommene opplever at de ikke har noe fremtidshåp og har valgt å begå kriminalitet for å oppnå materielle goder som de ellers ikke ville ha midler til å skaffe seg.

Bakgrunn og risikofaktorer

Familie og oppvekstsvilkår til mange av disse ungdommene er sammensatt og preges av ulike utfordringer. I intervjuene sier nøkkelinformantene at mange av ungdommene i denne målgruppen sliter på skolen og deltar sjelden i organiserte fritidsaktiviteter. I følge flere informanter så mangler mange av disse ungdommene foreldrekontroll og oppfølging hjemme. Nøkkelinformantene sine erfaringer er, at flere kommer fra familier som har levekårsutfordringer og at det er utfordrende å få til en samhandling med hjelpeinstanser. Flertallet av ungdommene som beskrives å være en del av disse bekymringsfulle ungdomsgrupperingene har en minoritetsbakgrunn. Flere nøkkelinformanter trekker frem at mange av ungdommene som knyttes til

grupperingene lever i familier med vedvarende lavinntekt og at fattigdomsproblematikk er en del av hverdagen for disse ungdommene.

Ungdommenes beskrivelse av «gjengen»

Ungdommene som stilte opp for intervju i denne kartleggingen ble blant annet spurt om hvordan de definerte en gjeng. I svarene la de vekt på følgende kriterier:

“En gjeng er en gruppe som tar ryggen til hverandre dersom noen i gjengen trenger hjelp. Medlemmer av gjengen stiller opp for hverandre uansett hva den enkelte har gjort. Vi tyster heller ikke på hverandre.” (Ungdom 17 år).

Ungdommene selv beskriver altså et fellesskap der de stiller opp for hverandre og at det å være en del av gjengen gir anerkjennelse, respekt og vennskap. Det kommer også tydelig frem i flere av intervjuene med ungdommene, at de har en ide og forventning om at alle stiller opp for hverandre. Ungdommene opplyser også at en stiller konkrete krav til de som ønsker å bli en del av gjengen, og at det er en fordel at vedkommende har et visst rykte på seg allerede. Ungdommene som ble intervjuet i kartleggingen bekreftet også at de benyttet seg av ulike symboler for å markere sin gruppetilhørighet i starten, men at de etter hvert sluttet å bære slike identitetsmarkører da det skaffet dem en del negativ oppmerksomhet.

“Vi tok med folk som var lojale og ikke tystet. Vi sjekket hvordan de opererte og hvordan de bedrev businessen sin.” (Ungdom 17 år).

Selv om ungdommene i intervjuene definerer seg som en gjeng er det ikke nødvendigvis slik at de oppfyller kriteriene for “gjengbegrepet”, slik fagmiljø definerer begrepet. Som nevnt tidligere kan man unngå å forsterke gjengidentiteten ved å ikke definere disse miljøene som “gjenger”. Samtidig må en ikke undervurdere konsekvensene ved slike negative gruppedannelser (Carlsson 2017).

Motivasjon for å delta i «gjenger»

Det kommer frem i intervjuene med ungdommene at hovedmotivet for å delta i gjengen var knyttet til tilhørighet, identitet og det å få respekt. Ungdommene forteller selv at motivet for å starte opp en gjeng var et ønske om å få flere venner, bli store og populære, gå på fester og arrangere fester.

«Vi opplever daglig rasisme der nordmenn sier til oss din jævla utlending, dra hjem til der du kom fra”. Vi blir ransaket på hvert Neon party mens nordmenn ikke blir det. De forskjellsbehandler oss fordi vi er utlendinger.»

– Ungdom 16 år –

De forteller at gjengen gav dem beskyttelse og venner, og at alle stiller opp for hverandre uansett.

“Gjengen gir beskyttelse, respekt og du får venner” (Ungdom 16 år).

Enkelte ungdommer forteller at de satt mest hjemme tidligere og at de ikke hadde så mange venner før de ble en del av gjengen. Det kommer ikke frem av kartleggingen om motivet for å delta i grupperingene, som er nevnt i kartleggingen, er de samme for alle grupperingene.

I følge våre nøkkelinformanter så bekrefter disse at flere ungdommer som tilhører disse grupperingene ser ut til å være svært populære, spesielt blant enkelte jenter. De opplever også at mange sårbare ungdommer ser opp til ungdommene i disse gruppene og ønsker å bli innlemmet i fellesskapet.

I følge noen ungdommene hentet de inspirasjon fra internett og sosiale medier. De forteller at de ble inspirert av gjengene Crips og Bloods fra USA, og at de også ble motivert til å danne en egen gjeng etter å ha sett en dokumentar på VGtv om en gjeng i Oslo. Ungdommene bekreftet at de også er fasinert av gangsterrap og at de hører mye på den type musikk. Det er ikke avklart i kartleggingen om dette gjelder alle grupperingene som er nevnt.

Opplevelse av rasisme og diskriminering

Enkelte av ungdommene som ble intervjuet i kartleggingen forteller om rasisme og diskriminering:

“vi opplever daglig rasisme der nordmenn sier til oss din jævla utlending, dra hjem til der du kom fra”. Vi blir ransaket på hvert Neonparty mens nordmenn ikke blir det. De forskjellsbehandler oss fordi vi er utlendinger.” (Ungdom 16 år).

Videre viser vår kartlegging at en del av de ungdommene vi har snakket med ikke har særlig tillit til politiet og at de opplever seg forskjellsbehandlet.

“Politiet mistenker oss for alt. Mange i politiet krever legitimasjon og sjekker oss uten grunn. Det gjør at mange av oss hater politiet i perioder.” (Ungdom 16 år).

Bruk av sosiale medier

Det kommer frem i intervjuene med ungdommene at de henter forbilder og referanser fra internett og at mye av kommunikasjonen og gjengaktivitetene foregår på sosiale medier. Ungdommene bekrefter at de la ut bilder av gjengens medlemmer og at enkelte la ut bilder av våpen og penger. Ungdommene bekreftet at de bruker Snapchat og Instagram i den forbindelse. Mange medlemmer brukte “My Story” på Instagram for å dokumentere gjengaktivitetene. Det kommer også frem i intervjuene av ungdommene, at enkelte av medlemmene hadde over tusen følgere på Instagram. Følgerne kom fra ulike kommuner.

Flere av nøkkelinformantene i politiet opplyser at beslag fra enkelte straffesaker bekrefter at mye av gjengaktiviteten foregår på sosiale medier og at det har blitt lagt ut bilder av våpen, penger og narkotika i den forbindelse.

Kriminalitet

De av våre nøkkelinformanter som jobber tett på ungdommer i risikosonen, beskriver disse grupperingene som truende og med en aggressiv oppførsel overfor andre ungdommer og myndighetspersoner. Flere av ungdommene beskrives som svært voldelige og fremstår som hypersensitive i forhold til å la seg provosere til og utøve vold.

Funn fra kartleggingen viser at det er samsvar mellom det nøkkelinformantene og ungdommene selv sier i forhold til hvilken kriminalitet som begås i miljøene rundt disse grupperingene. Videre kan enkelte nøkkelinformanter gjennom erfaring med flere straffesaker, bekrefter at ungdommer tilknyttet disse grupperingene har begått alvorlig vold og vinningskriminalitet.

Ungdommene vi intervjuet opplevde at det ble begått alt for mye kriminalitet blant enkelte som var med i gjengen. De forteller videre at enkelte ville betale gjengmedlemmer, for å banke opp andre ungdommer som de var i konflikt med. Medlemmer av gjengen, kan også bli forespurt om å kreve inn penger for ungdommer som mener de har penger utestående hos andre ungdommer. I følge ungdommene vi intervjuet tok noen venner av gjengen opp bestilling på klær og ting de skulle stjele før de gikk på fester. Enkelte av disse skal i følge ungdommene ha stjålet for flere tusen kroner på en enkel fest.

«Du må ikke stjele for gjengen, men flere og flere begynte å stjele etter hvert. Vi utviklet vårt eget “kodespråk” som vi benyttet på instagram. For eksempel hadde vi flere navn på det å stjele – tasha, kibba, koka, bounca, rifla eller hustla.»

– Ungdom 16 år –

Det kommer også frem i kartleggingen at ungdommer som var en del av en gjeng, stjal alkohol og solgte denne videre til andre ungdommer.

“Du må ikke stjele for gjengen, men flere og flere begynte å stjele etter hvert. Vi utviklet vårt eget “kodespråk” som vi benyttet på instagram. For eksempel hadde vi flere navn på det å stjele – tasha, kibba, koka, bounca, rifla eller hustla. (Ungdom 16 år).

Når det gjelder bruk av illegale rusmidler og alkohol, opplyser flere av våre informanter at det florerer av «brunt», «grønt» og alkohol i miljøet som disse ungdommene tilhører. Brunt er hasjij og grønt er marihuana i følge ungdommene. Ungdommene fortalte at enkelte ungdommer som ruser seg, er helt ned i 13-årsalderen. Ungdommene bekreftet også at enkelte i gruppene bar kniver, knuckle (slåsshanser) og tazer (strømpistol) og at gjengmedlemmene bestilte dette via internett.

Ungdommene forteller at de kjenner til enkelte tilfeller der ulike ungdomsgjenger har slåss mot hverandre, men sier at det er sjelden. De forteller at det da som regel er en eller annen i den andre gjengen som har fornærmet en fra andre gjenger/grupperinger.

Traching og Beefing

Det kommer frem i kartleggingen gjennom intervjuer av nøkkelinformanter at ungdommer i disse miljøene er opptatt av, og lar seg påvirke av ulike fenomener, som synes å bre om seg på sosiale medier i perioder.

Ungdommene som ble intervjuet forteller at de drev med såkalt “traching”. Traching går ut på at en gjør avtaler på sosiale medier om å stjele bestemte ting. Det kommer også frem i intervjuene at ungdommer som var eller er en del av dette gjengmiljøet, også drev med såkalt “beefing”, som skal være en form for avtalt slåssing, der en dokumenterer slåssingen på sosiale medier.

Videre forteller ungdommene om tilfeller der de har sett at en såkalt provokasjon, der en part har følt seg fornærmet av en ungdom eller gruppe ungdommer, ofte har resultert i at den som har fornærmet har blitt “beefet”. Det vil si utfordret eller presset til å stille opp i en avtalt slåsskamp for å gjøre opp for provokasjonen.

Ungdommene vi intervjuet beskriver at gruppen de selv er en del av, har gått fra å være en vennegjeng til å bli en farlig og kriminell gjeng. De opplevde at stadig flere kriminelle ungdommer søkte seg til gjengen og at mange ungdommer ønsket beskyttelse fra gjengen.

“Det gikk fra å være en vennegjeng til å bli en farlig gjeng. Vi mistet kontrollen etter hvert. Flere og flere begynte å begå kriminalitet etter hvert som vi ble større. Mange utnyttet det å være en del av gjengen til å selge dop, eller stjele fra butikker eller fra andre ungdommer på fester for eksempel” (Ungdom 15 år).

Ungdommene som lot seg intervjuet i kartleggingen, hevder i dag at gjengene er lagt ned etter at det ble for mye negativ oppmerksomhet fra barnevern, skole, politi og foreldre.

Finnes det gjengdannelser i Sandnes- og Stavanger-området?

Kriminelle ungdomsgjenger eller problematiske vennegrupper?

Når det gjelder spørsmålet om det finnes ungdomsgjenger som sprer frykt og begår kriminalitet i det offentlige rom i Stavanger- og Sandnes området, så viser kartleggingen at det er samsvar mellom intervjuene av nøkkelinformantene som jobber tett på ungdommen og ungdommene som er intervjuet. Begge disse informantgruppene gir lik beskrivelse av antall grupperinger som beskrives som gjenger eller ungdomsgrupperinger det er knyttet bekymring til. Ungdommene selv trekker frem tre grupper som de definerer som gjenger, mens flere nøkkelinformanter utover disse tre, også peker på en fjerde gruppe som blir beskrevet som "jentegjengen".

Mange som jobber tett på ungdommer i risikozonen mener at gjengbegrepet bør beholdes organiserte kriminelle grupperinger. Oslo politidistrikt har valgt å ikke definere problematiske ungdomsgrupperinger som gjenger, for ikke å bidra til å styrke deres gjengidentitet. Det kommer også frem i en kartlegging av tenåringsgjenger i Bergen, at offentlig ansatte ikke ønsker å kalle slike ungdomsgrupperinger for gjenger i frykt for å styrke deres gjengidentitet (Grov 2014). Våre nøkkelinformanter støtter disse vurderingene.

Carlsson hevder at en risikerer å gjøre disse problematiske ungdomsgrupperingene farligere enn de faktisk er, ved å definere disse som gjenger, og at en ved å overvurdere slike miljøer vil kunne forverre en situasjon der ungdom i opprør risikerer å bli ytterligere stigmatisert som kriminelle (Carlsson 2017).

I vårt tilfelle kommer det tydelig frem at ungdommene tilknyttet disse grupperingene

selv ønsket å være en del av et gjengmiljø. Ungdommene hevder at de valgte å etablere egne gjenger for å oppnå anerkjennelse og respekt. Det kommer videre frem i intervjuene av ungdommene, at de som er en del av disse miljøene selv, oppfattet seg som gjengmedlemmer med en egen gjengidentitet, normer og krav til absolutt lojalitet.

Ankepunktet mot å kalle disse grupperingene for gjenger er at de fremstår som løst organiserte og lite stabile, på tross av at to av gjengene synes å ha eksistert over en periode på minst seks måneder. Carlsson (2005) mener at slike grupperinger må ha eksistert i minst ett år for å kunne defineres som gjenger. Dette bekrefter det Bjørge og Carlsson (1999) trekker frem i forhold til glidende overganger mellom vanlige vennegrupper, til mer rendyrkede gjenger som begår mer og mer alvorlig kriminalitet.

Carlssons definisjon av en gjeng har et større krav til organisering, varighet og stabilitet, enn det Eurogang og Justisdepartementet legger opp til i sine definisjoner av ungdomsgjenger. Forskernettverket Eurogang, legger opp til et krav om minst tre måneder varighet for å kunne definere en gruppe som en ungdomsgjeng (Eurogang 2016). Våre funn bekrefter at minst to av gruppene som blir beskrevet i kartleggingen, fyller kravet til Eurogang og Justisdepartementet sine definisjoner, da de har hatt en varighet av minst seks måneder. Ungdommene som ble intervjuet, hevder at gruppene ble lagt ned høsten 2017 etter at det ble for mye negativ oppmerksomhet fra skole, barnevern, politi og foreldre. Dette sier også noe om at fenomener som dette, både oppstår og skifter hurtig over tid.

Forskning viser til at ungdomsgjenger ofte oppstår som følge av endringer i samfunnet og at årsaker til at ungdom lar seg rekruttere til gjenger kan

være en opplevelse av utenforskap, diskriminering og håpløshet (Liden og Sandbæk 2009). Dette sammenfaller med hva Klyve (2005) hevder, at gjenger oppstår som en respons på krenkelser, utenforskap og marginalisering. Ungdommene som ble intervjuet i kartleggingen bekrefter at de opplevde krenkelser, diskriminering og utenforskap.

Rapporten “Unge ranere i den globale byen” (Dyb 2014) viser til at nye studier og deres informanter understreker at det er lite fruktbart å snakke om ungdomsgjenger i samme terminologi som etablerte kriminelle grupper da det dreier seg mer om grupperinger og nettverk (Dyb 2014:20). Lien (2011) mener at en vil kunne fange opp disse bekymringsfulle ungdomsgrupperingene bedre, ved å benytte nettverksperspektivet.

I vårt tilfelle viser kartleggingen at bekymringene knyttet til disse ungdomsgrupperingene startet da ungdommene som tilhørte miljøene begynte å vise sin gjengtilknytning gjennom å iføre seg egne felles symboler. Samtidig viste en provoserende og aggressiv oppførsel i fellesskap, både på skoler og i sentrumsnære områder av Stavanger og Sandnes.

Kartleggingen viser også at disse grupperingene har en stor mobiliseringsevne og et stort ungdomsnettverk å spille på. Det kommer videre frem av kartleggingen at en slik tilknytning genererer mye kriminalitet, ikke bare i de mer avgrensede grupperingene, men også i nettverkene rundt.

Disse funnene støtter Liens erfaringer, og viser at en må ha en bred tilnærming til disse bekymringsfulle ungdomsgrupperingene for å kunne fange opp ungdom i risikosonen tidlig. Selv om de fleste nøkkelinformantene ikke ønsker å definere disse ungdomsgrupperingene for gjenger, så beskriver de både kriminaliteten som blir begått og gruppenes fryktregime overfor andre ungdommer som et problem.

Sentrale kriterier som de fleste forskere legger til grunn som kjerneelementer for å kunne definere en gruppe som en ungdomsgjeng, er at en del av gruppens aktivitet må dreie seg om å begå kriminalitet og utøve vold (Liden og Sandbæk 2009). Med utgangspunkt i disse kriteriene og de

funn som kommer frem i kartleggingen, så vil en kunne definere de bekymringsfulle grupperingene i denne kartleggingen som ungdomsgjenger. Hvordan en definerer disse grupperingene vil kunne få konsekvenser i forhold til hvordan hjelpeapparatet og politiet tilnærmer seg problemet i praksis.

Oppsummert vil dette si at vi på bakgrunn av denne kartleggingen velger å hevde at det i kartleggingsperioden eksisterte to organiserte gjenger i Sandnes og Stavanger området, som sprer frykt og begår kriminelle handlinger.

Sosiale medier

I en masteroppgave fra Nederland kommer det fram at mye av gategjengaktiviteten i området Spangen, en forstad til Rotterdam, har flyttet seg til sosiale medier. Forskingen viser at sosiale medier har blitt den nye møteplassen for gjengen og at mye av rekrutteringen til gjenger skjer via sosiale medier (Broek 2013).

Ungdommene som Broek følger ønsker å være gangsters. De vil vise at de er tøffe, og alle de klassiske elementene som forbindes med gjengkulturen finnes der. Ungdommene kommuniserer sin kriminelle gjengidentitet på sosiale medier, hvor de viser frem penger, narkotika og våpen. Ungdommene Broek fulgte, spanderte dyr champagne på hverandre, og viste tilsynelatende et høyt forbruk av dyre klær og merkevarer.

Broek mener at det er enklere å kommunisere gjengtilhørighet nå som gategjengkulturen har flyttet over på sosiale medier. Samtidig er det vanskeligere å avgjøre hvilke bilder som er virkelige og hvilke som er konstruert. I følge Broek bruker gjenger sosiale media for å fremstille seg selv, slik de ønsker at andre skal oppfatte dem. De henter ideer og inspirasjon fra en global gjengkultur.

Våre nøkkelinformanter bekrefter at mye av gjengaktiviteten skjer via sosiale medier og at mye av denne aktiviteten dokumenteres via ulike lukkede grupper. Nøkkelinformanter som jobber i politiet viser til at det i enkelte straffesaker kommer frem at gjengmedlemmer har lagt ut bilder av

Foto: Anne Lise Norheim

våpen og penger på sosiale medier. I noen tilfeller har det vist seg at det er bilder som har vært kopiert fra andre medier. I Broeks forskning kommer det frem at motivet med å legge ut bilder av våpen er å skape frykt og oppnå respekt (Broek 2013). Det er grunn til å tro at dette også motiverer «våre» ungdommer.

Dette bekrefter at det er vanskelig å skille mellom virtuell og reel virkelighet i forhold til det som legges ut på sosiale medier av ungdommer med tilknytning til ulike gjenger. Flere av våre nøkkelinformanter forteller om ungdommer som er opptatt av å bygge status og at flere har sin egen blogg, hvor de dokumenterer nesten alt de gjør av aktiviteter. Det kan synes som om gjengidentiteten bygges opp via sosiale medier, og enkelte lokale

gjengmedlemmer har over tusen følgere på instagram.

Moshuus (2004) viser til at påvirkning av gangster-rap og kjennskap til de amerikanske gjengene, har direkte innflytelse på informantene i hans undersøkelse. Vår kartlegging bekrefter at det foregår en slik påvirkning også blant våre lokale ungdommer. Kartleggingen viser at mange av ungdommene som er tilknyttet disse grupperingene, har tilegnet seg en form for gangster og gjengmentalitet der de er opptatt av ære, respekt og lojalitet. Hagedorn mener at gangstarap kan bli sett på som en form for “motstandsidentitet”, der unge mennesker som mangler tro på fremtiden og føler seg sviktet av samfunnet, føler et økende behov for å gjøre opprør (Hagedorn, 2005 i Broek 2013).

Pågående innsats

Sandnes

Tjenester som har kontaktflater inn mot ungdommer som er knyttet til ungdomsgjenger/ grupperinger i Sandnes kommune er organisert inn under Barne- og familieenheten:

- Barne- og familieenheten tilbyr foreldreveiledning og miljøterapi rettet mot foreldre og barn.
- Barne- og familieenheten har også oppsøkende forebyggende kriminalarbeidere tilsvarende uteseksjonen i Stavanger som oppsøker ungdommer i risikosonen og foretar bekymringssamtaler med foreldre og familier. De oppretter også foreldrenettverk og arrangerer felles foreldremøter sammen med skolene.
- Politiets forebyggende avsnitt jobber også opp mot ungdom med risikoatferd og foretar samtaler med foreldre og ungdommer i forhold til bekymringer knyttet til kriminalitet.

SLT – koordinator er ansvarlig for å koordinere innsatsen i forhold til kriminalitetsforebyggende innsats blant barn og unge i Sandnes kommune.

Det forebyggende arbeidet utføres av ulike oppvekstgrupper som er etablert i alle bydeler i kommunen. I disse gruppene deltar representanter fra barnevern, skole, politi, kultur/fritid og frivillige organisasjoner.

OSG – operativ samarbeidsgruppe – SLT, politi og oppsøkende ungdomsarbeidere, møtes hver 14. dag.

Tett samarbeid med involverte skoler som en del av OSG-arbeidet.

Flexid: Både Stavanger og Sandnes tilbyr kurs til flerkulturelle ungdommer. Kurset har et sterkt ressursfokus og ønsker å bidra til å redusere følelsen av utenforskap hos unge som vokser opp med flere kulturer. Flexid holder også kurs for foreldrene til ungdommer som deltar på Flexid-kurs.

Stavanger

Stavanger kommune har flere ulike tilbud i forhold til ungdom som har, eller er i ferd med å utvikle et rusproblem og som viser risikoatferd knyttet til kriminalitet:

- K46 er et lavterskeltilbud for ungdom fra 16 – 25 år som har eller står i fare for å utvikle et rusproblem. Det tilbys oppfølgingssamtaler med de unge og deres pårørende.
- Uteseksjonen jobber forebyggende og driver med oppsøkende arbeid. Det er et frivillig tilbud for ungdom mellom 12 og 25 år. Uteseksjonen tilbyr hjelp i forhold til ulike problemer og tilbyr samtaler med ungdom, foreldre og familier og tilbyr råd og veiledning.

Stavanger kommune har i mange år hatt en egen uteseksjon som jobber målrettet og systematisk for å etablere kontakt og motivere ungdom til å ta i mot ulik hjelp. Dette arbeidet er konsentrert om å skape gode relasjoner med ungdom i risikosonen. En slik innsats vil kunne fange opp bekymringer knyttet til gjengdannelser i ungdomsmiljøet. Det samme vil natteravnordningen kunne bidra med.

Stavanger kommune har også en SLT– koordinator som er ansvarlig for å koordinere forebyggende innsats opp mot barn og unge i kommunen. Dette arbeidet organiseres gjennom en koordineringsgruppe med faste møter minst seks ganger i året der SLT– koordinator, leder av uteseksjonen, avdelingsleder i barnevern, konfliktråd og politi deltar.

I Stavanger kommune er det syv ressursteam knyttet til ulike bydeler og grunnskoler. Disse gruppene har ansvar for å avdekke utfordringer og iverksette tiltak ut fra behov. Det opprettes ansvarsgrupper rundt elever det er behov for tverrfaglig innsats rundt. Det er også et utvidet ressursteam som møtes to ganger i året med deltakere fra ledelsen på alle grunnskoler i bydelene, Lenden, helsesøstre, barnevernstjeneste, fritid, PPT, uteseksjonen, NAV og politiet.

Interkommunalt samarbeid

Foruten de funksjoner som er beskrevet ovenfor skal en samhandling gjennom politiråd i begge kommuner sikre en felles problemforståelse mellom kommune og politi. Dette er organisert slik for

å møte felles utfordringer og prioriteringer. På denne måten kan ansvar fordeles og gjensidig forpliktende avtaler inngås.

Det foregår også en innsats for å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme gjennom en tverretatlige samhandlingsmodellen “Samver” som omfatter flere kommuner i politidistriktet.

«Hull» (mind the gap)

Hvordan fungerer så de pågående innsatsene, og hva er utfordringene i forhold til å forebygge og avhjelpe utviklingen av grupperinger som sprer frykt og begår kriminalitet i enda større grad? Enkelte nøkkelinformanter opplyser at det er utfordringer knyttet til taushetsplikt og utveksling av informasjon mellom ulike etater. Det er også et problem at mange etater kan være i kontakt med en ungdom uten at noen tar et overordnet ansvar for at tiltak blir fulgt opp. Det er også ofte en utfordring at tiltak og innsats ikke er koordinert eller forankret på ledelsesnivå.

Flere av våre nøkkelinformanter peker på at det finnes en rekke innsatser rettet mot enkelte ungdommer i risikosonen, men at en ikke har en felles tverrfaglig og styrt innsats mot problematiske ungdomsgrupperinger spesielt.

De fleste nøkkelinformantene som jobber tett på ungdommer i risikosonen for gjengdeltakelse, trekker frem utfordringer knyttet til foreldrestøtte og foreldrekontroll. Forskning viser at ungdommer med gjengtilknytning eller tilknytning til et gatefellesskap, ofte hadde en mangelfull voksenkontroll, samt at de regisserte store deler av sin fritid selv (Haaland 2000). Både Stavanger og Sandnes kommune har et bredt tilbud i forhold til foreldrestøtte slik det fremkommer i kartleggingen. Enkelte informanter mener at tilbudet allikevel er for lite fleksibelt, og dårlig tilpasset dagens behov i forhold til utfordringene knyttet til problematiske ungdomsgrupperinger.

Mange nøkkelinformanter peker videre på at det er vanskelig å få til gode tiltak som treffer de mest sentrale ungdommene i disse miljøene og at flere av disse ungdommene velger å takke nei til de tilbudene de får. Flere nøkkelinformanter hevder at en må ha fokus på å skape gode relasjoner til sårbare ungdommer. Det skaper også utfordringer at ungdommer i slike gjengfellesskap ofte er mistenksomme til hjelpeapparatet og politiet.

En evaluering av gjengintervensjonsprosjektet “Tett på” i Oslo, viste at en mentorordning opp mot de “uangripelige” gav gode resultater (Carlsson 2005). Et tilsvarende prosjekt i Kristiansand med fokus på voldelige ungdomsgjenger viste også gode resultater, men evalueringen viser at det krever fleksible ordninger og profesjonelle med de rette personlige egenskapene. Erfaringene fra Kristiansand viser at det er viktig at politiet kommer tidlig inn i miljøer med problematiske ungdomsgrupperinger. Dette for å kunne bygge tillit og eventuelt avdekke straffbare handlinger (Carlsson 2006). Kartleggingen viser at en ikke har en slik strukturert og målrettet “mentorordning” opp mot ungdommer i dette miljøet i Stavanger og Sandnes.

Tidlig intervensjon er et nøkkelbegrep som går igjen i alt forebyggende arbeid, også opp mot ungdomsgjengfenomenet (Myhre 2011). Flere av våre nøkkelinformanter peker på at det er en utfordringer å få til en effektiv og rask straffesaksbehandling opp mot ungdommer i målgruppen. Dette er en problemstilling som evalueringen av mentorprosjektet i Kristiansand også peker på som en utfordring.

I en evalueringsrapport av av “Gutteprosjektet” – et kriminalitetsforebyggende samarbeidsprosjekt i Skiensområdet, kommer det frem at fokus på kontaktetablering og tett oppfølging bidro til å styrke guttenes motivasjon for endring (Barland og Egge 2009). Et suksesskriterium var at prosjektet klarte å etablere en endringsarena der guttene ble gitt reelle muligheter på arbeidsmarkedet og i forhold til utdanning. Det kommer videre frem i rapporten at et slikt arbeid krever lokal forankring og et tett praktisk og faglig samarbeid på tvers av ulike faginstanser. Evalueringsrapporten peker videre på viktigheten av å etablere en ressursgruppe med spesifikk og bred kompetanse i forhold til målgruppen for å kunne utvikle metode og tiltak og kvalitetssikre de innsatser som blir iverksatt (Ibid.).

Vennskap, annerkjennelse og respekt

Det kommer frem av litteraturgjennomgangen at, ungdomsgjengbegrepet som fenomen ikke er entydig og at fenomenet defineres ulikt av mange forskere og praktikere. Vår kartlegging viser at de fleste nøkkelinformanter ikke ønsker å definere disse ungdomsgrupperingene som beskrives for

«gjenger», da de ikke ønsker å bidra til å styrke deres gjengidentitet ytterligere. Dette på tross av at ungdommene selv ser ut til å definere sin tilhørighet til disse grupperingene som en gjeng, med bestemte regler og organisering.

Våre funn og gjennomgangen av forskningslitteratur, viser at det er viktig å ha en felles problemforståelse og en felles referanseramme i forhold til ungdomsgjengbegrepet, for å kunne forebygge gjengdannelser og avdekke en negativ utvikling tidlig. Konsekvensene av gjengdannelser kommer også tydelig frem i kartleggingen, i forhold til spredning av frykt og eskalering av kriminell atferd, ettersom flere ble en del av miljøet. Evalueringer av tidligere gjengintervensjoner, viser at kunnskap om hvorfor ungdommer lar seg rekruttere til gjenger og problematiske ungdomsgrupperinger, vil kunne bidra til en mer målrettet og hensiktsmessig innsats mot dette fenomenet.

I vår kartlegging kommer det frem at årsaken til at ungdommer lar seg rekruttere til slike miljøer er sammensatt. Sosiale medier fremstår som en viktig arena for mange ungdommer i forhold til å la seg inspirerer av en global gjeng - og gangsterkultur. De fleste ungdommene som knyttes til gjengene som beskrives i kartleggingen har en minoritetsbakgrunn. Mange av disse opplyser at en viktig grunn til at de valgte å etablere gjenger, var et ønske om å bli populære og få flere venner. Det at ungdommene ønsket å oppnå anerkjennelse og få flere venner kan tyde på at flere av disse opplever en form for utenforskap. Minoritetsbakgrunn kan ha forsterket denne opplevelsen.

Ungdommene bekrefter også at gruppemedlemskapet gav dem en enorm respekt i ungdomsmiljøet. De opplevde at kriminaliteten som ble begått av gjengmedlemmer og ungdommer som støttet dem, ble mer og mer alvorlig. Stadig flere ungdommer ønsket også beskyttelse fra gjengen i forhold til konflikter de hadde med andre ungdommer eller trusler de hadde vært utsatt for.

Det kommer også frem i kartleggingen at mange ungdommer som er tilknyttet disse grupperingene sliter på skolen og deltar lite på ulike fritidsaktiviteter. Flere har fått tilbud om å

«Gjengen gir beskyttelse, respekt og du får venner.»

– Ungdom 16 år –

delta i fritidsaktiviteter, men har valgt å takke nei av ulike årsaker.

Flere av våre nøkkelinformanter forteller om ungdommer som kommer fra familier med levekårsutfordringer. Mange av disse foreldrene sliter med å følge opp sine ungdommer av ulike årsaker, og en ser at flere av ungdommene med tilknytning til gjengmiljøet har lite voksenkontroll.

Ungdommene selv trekker frem opplevelser som diskriminering og rasisme som sentrale hendelser i deres oppvekst. Det er grunn til å tro at slike opplevelser kan ha forsterket en følelse av utenforskap og bidratt til et ønske om å bli en del av et gjengfellesskap.

Ungdommene bekrefter også at de opplevde seg forskjellsbehandlet av politiet og at de etter hvert fikk et meget anstrengt forhold til politiet. Det er grunn til å tro at dette også kan ha bidratt til å styrke gjengfellesskapet i perioder.

Det kommer også frem av kartleggingen at en har grupperinger med eldre ungdommer som opplever at de ikke har noen framtidsutsikter og som har valgt å bli kriminelle for å skaffe seg penger og materielle ting, som de ellers ikke ser at de vil kunne oppnå. Flere av disse gir uttrykk for at de ønsker hjelp til å få seg en jobb og komme seg ut av en tilværelse med kriminalitet og rus.

Disse grupperingene fremstår ikke som etablerte gjenger i følge våre nøkkelinformanter, men mer som løse vennegrupper som i enkelte tilfeller begår kriminalitet sammen. Flere informanter er allikevel bekymret for at disse grupperingene vil kunne utvikle seg til mer etablerte kriminelle gjenger på sikt.

Det kommer ikke frem av kartleggingen at en har områder i Stavanger og Sandnes der ungdomsgjenger/grupperinger ønsker å dominere eller der en ser at det pågår rivalisering mellom ulike gjenger. Det kommer heller ikke frem av

kartleggingen at det er områder i vårt distrikt som er direkte utrygge å ferdes i, som følge av problematiske ungdomsgrupperinger eller gjenger.

I kartleggingsperioden kom det fram at Stavanger og Sandnes hadde to ulike ungdomsgrupperinger som definerte seg selv som gjenger med egne navn, symboler og en avgrenset medlemsmasse. Ungdommene hevdet i intervjuene at gjengene ble lagt ned, etter at det ble så mye negativ oppmerksomhet fra skole, politi, barnevern og media.

Intervjuer av foresatte og nøkkelinformanter som jobber tett på ungdomsmiljøet, bekrefter at slike ungdomsgjenger i mange tilfeller har utgjort en reell trussel overfor andre ungdommer, og livssituasjonen til mange familier har blitt forverret i perioder som følge av dette. Dette bekrefter at dannelser av ungdomsgjenger og problematiske ungdomsgrupperinger utgjør en reell trussel overfor mange, dersom slike grupperinger får lov til å utvikle seg. Opplysninger som kommer frem i kartleggingen bekrefter også at slike gjenger eller grupperinger bidrar til å generere mer kriminalitet.

Kartleggingen har gitt kunnskap om hvorfor ungdommer i Stavanger og Sandnes området velger å etablere gjenger og hva som motiverer disse. Konsekvensene av slike gjengdannelser kommer også frem i kartleggingen. Våre funn viser at ungdommene tilknyttet slike gjenger, opplevde å få en enorm respekt i ungdomsmiljøet og at mange andre ungdommer ønsket å bli en del av gjengen. Dette viser at det fortsatt er potensiale for nye gjengdannelser i distriktet og at det er behov for å sikre en mer helhetlig og målrettet innsats for å forebygge og hindre nye gjengdannelser i ungdomsmiljøet i fremtiden. Kartleggingen viser videre at sosiale medier blir brukt som kommunikasjonsplattform i forhold til kriminelle handlinger, gjengaktiviteter og som rekrutteringsarena for nye medlemmer og støttespillere.

Det gikk fra å være en vennegjeng til å bli en farlig gjeng. Vi «mistet kontrollen etter hvert. Flere og flere begynte å begå kriminalitet etter hvert som vi ble større. Mange utnyttet det å være en del av gjengen til å selge dop, eller stjele fra butikker eller fra andre ungdommer på fester for eksempel»

– Ungdom 15 år –

Konklusjon

Våre funn viser at det i kartleggingsperioden fantes ungdomsgrupperinger som fyller vilkårene for å kunne defineres som kriminelle ungdomsgjenger ut fra kriteriene som legges til grunn i Justisdepartementets og Eurogang sine definisjoner. Ungdommene selv hevder at disse gjengene nå er lagt ned. Dette kan tyde på at slike grupperinger ofte er lite stabile og at de derfor ikke bør defineres som etablerte gjenger, men at en bør ha et større fokus på å avdekke nettverk knyttet til negative gruppedannelser i ungdomsmiljøet for å kunne fange opp en bekymringsfull utvikling tidlig.

Levekårsutfordringer, minoritetsbakgrunn, en opplevelse av diskriminering og utenforskap, er tydelige risikofaktorer for å la seg rekruttere til gjenger slik vår kartlegging viser. Sosiale medier fremstår som en viktig rekrutteringsarena i forhold til gjengdannelser også i vårt distrikt.

For å kunne forebygge nye gjengdannelser i ungdomsmiljøet i Stavanger og Sandnes området er det viktig å ta utgangspunkt i den kunnskapen som kartleggingsrapporten gir i forhold til årsaker og motiver for at ungdommer i distriktet ønsker å være en del av et gjengfellesskap. I den forbindelse vises det til følgende hovedfunn:

- Det finnes et stort ungdomsmiljø i distriktet som lar seg inspirere av en global gjeng – og gangsterkultur via sosiale medier. Disse ungdommene utgjør igjen et stort nettverk som viser sin respekt og støtte til ungdommer som regnes å være medlem av ulike gjenger.
- Flertallet av ungdommene som knyttes til gjenger eller problematiske ungdomsgrupperinger som nevnes i kartleggingen, har en minoritetsbakgrunn.

- Gjengtilknytning gir ungdommer respekt og økt status. Mange ungdommer opplever at de blir svært populære i ungdomsmiljøet og spesielt blant jenter.
- Våre funn viser at gjengdannelser genererer mer og alvorligere kriminalitet i ungdomsmiljøet lokalt.
- Kartleggingen viser at konsekvensene av slike gjengdannelser også er at mange unge har opplevd vold og trusler, og at foreldre og hele familier, har følt en sterk utrygghet i den forbindelse.
- Levekårsundersøkelser viser at en har sårbare grupper av barn og unge, som lever i familier med vedvarende lavinntekt, og som vil kunne være svært utsatt i forhold til å la seg rekruttere til problematiske ungdomsgrupperinger og gjenger i fremtiden.
- Sosiale medier utgjør en betydelig kommunikasjonskanal for gangster- og gjengkultur opp mot ungdommer i distriktet.

En konklusjon som kan trekkes på bakgrunn av disse punktene er at det kreves et langsiktig, allsidig og systematisk arbeid for å kunne forebygge og avdekke slike problematiske ungdomsgrupperinger eller gjenger. Det kommer frem i kartleggingen at et slikt arbeid bør involvere aktører på tvers av ulike fagfelt og at arbeidet bør forankres politisk med fokus på en forpliktende og forutsigbar samhandling. For å sikre et effektivt og målrettet arbeide for å forebygge nye dannelser av voldelige ungdomsgjenger i distriktet, foreslås det at innsatser som allerede er rettet mot forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme, samt innsatser mot vold i ungdomsmiljøet, samkjøres.

Tiltak i handlingsplanen:

Politireformen legger opp til en kunnskapsstyrt og tverrfaglig innsats i forhold til forebygging og bekjempelse av barne- og ungdomskriminalitet (Politidirektoratet 2017). Mange forskere peker på at innsatsen og tiltakene mot bekymringsfulle ungdomsgrupperinger, nettverk og gjenger, bør være kunnskapsbasert med utgangspunkt i en lokal kartlegging og analyse av problemet.

Det er derfor behov for å sikre en kontinuerlig og målrettet kartlegging og analyse av aktuelle ungdomsgrupperinger, nettverk og gjenger, for å kunne avdekke status og behov for innsats. Det er naturlig at politiet har ansvar for en slik kartlegging og analyse i samarbeid med kommunenes kriminalitetsforebyggende koordinatorene.

Bekymrings-, avklarings- og oppfølgingssamtaler

Ved konkrete bekymringer i forhold til gjengdannelser, eller der man er bekymret for at ungdomsgrupperinger er i ferd med å utvikle seg til etablerte gjenger, er det behov for å sikre en systematisk og målrettet tilnærming til problemet. Dette for å kunne avklare og forebygge situasjonen. Videre er det behov for å avklare hensiktsmessig innsats rundt de enkelte ungdommene og gruppene de tilhører.

Bekymringssamtalen som verktøy vil kunne avdekke status og behov for innsats (Politidirektoratet 2011b). Ved å bruke bekymringssamtalen strategisk, vil en også kunne få samtykke til informasjonsutveksling mellom ulike etater og foreldre.

Ungdomsstraff og ungdomsoppfølging

Kartleggingen har vist at det er behov for å sikre en hurtigere straffesaksgjennomføring i forhold til målgruppen, for å komme tidligst mulig i posisjon til å kunne gjennomføre tiltak. Flere av våre nøkkelinformanter og erfaringer fra andre politidistrikt, viser til at en går glipp av å kunne bidra til å skape en positiv endring og splitte opp et negativt miljø, dersom tiltakene ikke settes inn tidligst mulig etter en straffbar handling har

skjedd. Erfaringer viser at ungdommene ofte er mer mottakelige for hjelp rett etter at de har blitt tatt for straffbare handlinger, eller blitt konfrontert med en problematisk atferd.

Konfliktrådet er ansvarlig for gjennomføring av ungdomsstraff og ungdomsoppfølging. Dette forutsetter et nært samarbeid mellom konfliktrådet, kommunen, politiet, påtalemyndighet, domstolene og friomsorgen/kriminalomsorgen. Det er behov for å sikre et enda tettere samarbeid, i forhold til målgruppen i kartleggingen.

Ungdomsoppfølging/ungdomsstraff

Det er behov for en pågående og systematisk evaluering av tiltakene som er iverksatt opp mot ungdom i målgruppen, for å se om de har en positiv effekt eller om de må endres.

Mentor – unge i risikosonen

Det er behov for å utvikle en mentorordning opp mot ungdommer i målgruppen. Evalueringer av tidligere intervensjoner opp mot voldelige ungdomsgjenger viser at mentorordninger er det tiltaket som har gitt best effekt (Carlsson 2005:14).

Mentorordningen er ett tiltak med tett oppfølging, som benyttes overfor ungdommer som kan knyttes til bekymringsfulle ungdomsgrupperinger, nettverk og gjenger.

Utvikle en veileder og modeller for intervensjon og samhandling

Flere av våre informanter peker på utfordringer med å få til et effektivt og godt samarbeid på tvers av ulike etater. Det er behov for å utvikle en god modell for å sikre et koordinert og forpliktende samarbeid opp mot målgruppen som involverer kommunale tjenester, skole, politi m.f.

Trygghetsprogram – unge ofre for kriminalitet

En anbefaler å utvikle et trygghetsprogram slik at alle ungdommer som har vært utsatt for trusler eller vold fra bekymringsfulle ungdomsgrupperinger,

«En gjeng er en gruppe som tar ryggen til hverandre dersom noen i gjengen trenger hjelp. Medlemmer av gjengen stiller opp for hverandre uansett hva den enkelte har gjort. Vi tyster heller ikke på hverandre.»

– Ungdom 17 år –

nettverk eller gjenger kan bli fulgt opp, for å unngå at de søker seg inn i et kriminelt miljø for å få beskyttelse.

Hovedmålet med Trygghetsprogrammet er at ofre og vitner under 18 år som er utsatt for lovbrudd, skal få trygghetsfølelsen tilbake. Målet er at alle som har vært utsatt for trusler eller vold, kan bli fulgt opp av programmet. Programmet består av samtaler og tilbud om en trygghetsguide/mentor (Trygghetsprogrammet, Oslo politidistrikt, Oslo kommune, SaLTo).

Kompetansegruppe

På bakgrunn av denne kartleggingen anbefales det å videreutvikle kunnskapen om gjengfenomenet og sikre en koordinert og målrettet innsats på tvers av ulike faginstanser, gjennom en Kompetansegruppe. Kompetansegruppen anbefales å bestå av representanter fra politiet, barnevern, NAV, Konfliktrådet, SLT, K46, helsestasjonens familiesenter, uteseksjon og eventuelt andre relevante aktører.

Kompetansegruppen skal bidra til å forbedre samarbeid og kvalitet i arbeidet med å forebygge, kartlegge, avdekke og følge opp ungdomsgrupperinger det er knyttet bekymring til.

Ung i jobb – opplæring og sysselsetting

Det kommer frem i kartleggingen at flere ungdommer i målgruppen ønsker hjelp til å skaffe jobb. Flere gir inntrykk av en fremtidspessimisme grunnet sin minoritetsbakgrunn eller skole drop-out, og enkelte synes å ha gitt opp håpet om å kunne skaffe seg en utdanning eller jobb.

Det anbefales derfor å etablere og utvikle et jobbtillbud til ungdommer i målgruppen. En aktuell samarbeidsaktør i den forbindelse er Næringsforeningen som driver prosjektet “Ung i Jobb” og NAV. Målet må være å kunne tilby ungdommer i målgruppen en meningsfull arbeidsopplæring, lærlingeplass eller jobb. Dette for å kunne bli inkludert i samfunnet, oppleve respekt, mestring og tilhørighet. Samtidig vil dette forebygge utenforskap og marginalisering.

Mentorordningen som det vises til tidligere i rapporten kan med fordel knyttes opp til “Ung i Jobb”-prosjektet.

Dialogmøter, seminar og kurs

Det anbefales videre å sørge for en felles problemforståelse på tvers av ulike etater som jobber inn mot målgruppen og sørge for at alle instanser får oppdatert og riktig kunnskap om status og eventuelle utfordringer på området.

For å motivere til en faglig utvikling og en helhetlig innsats er det behov for å arrangere dialogmøter, seminar og kurs om ulike tema innenfor problemområdet.

Vi foreslår at det etableres en kompetansegruppe med dette som ansvarsområde, med et mandat som gjør det mulig med en helhetlig og effektiv innsats som kan ta ansvar for å utvikle et seminar og opplæringsmodell. Gjennom en slik innsats vil man kunne sikre et helhetlig og effektivt arbeide med å forebygge, avdekke og bekjempe negative ungdomsgrupperinger, nettverk og gjenger.

Tiltak i handlingsplanen:

Hovedmål med handlingsplanen er å sikre en bedre samhandling på tvers av ulike etater og en mer målrettet innsats for kartlegging og analyse av lokale forhold knyttet til negative ungdomsgrupperinger, nettverk og gjenger samt effektive og tilpassede tiltak knyttet til forebygging og bekjempelse av fenomenet.

MÅL	TILTAK	ANSVARLIG	TIDSPLAN	ØKONOMI
1. Etablere en tverrfaglig kompetanse-gruppe.	Gruppen skal bidra til å utvikle kompetanse som finnes i ulike fagmiljøer og hos ulike fagpersoner i regionen. Samt sikre en best mulig samhandling på tvers av faginstanser.	Sør-Vest politidistrikt, Stavanger kommune, Sandnes kommune	2018	Innenfor eksisterende rammer
2. Gjennomføre og utvikle bekymring, avklaring og oppfølgingssamtaler som metode	Ved bekymringer knyttet til unge i risiko i forhold til, gjengdeltakelse/ bekymringsfulle ungdomsgrupper skal en foreta en bekymringssamtale for å: • Bekrefte eller avkrefte en slik tilknytning • Avdekke utvikling av bekymringsfulle ungdomsgrupperinger/ gjenger • Kartlegge behov for innsats • Sikre samtykke til informasjonsutveksling mellom instanser og foreldre • Sikre bakgrunnskunnskap for tiltakskjeden	Politi		
3. Utvikle et trygghetsprogram – unge ofre for kriminalitet Alle under 18 år som har vært utsatt for lovbrudd som vold, ran og trusler skal få trygghetsfølelsen tilbake.	• Utvikle et trygghetsprogram som består av samtaler og tilbud om en trygghetsguide for utsatte ungdommer opp mot målgruppen. Etter modell fra Oslo politidistrikt "Trygghetsguiden"	Kompetanse-gruppen		Innenfor eksisterende rammer

MÅL	TILTAK	ANSVARLIG	TIDSPLAN	ØKONOMI
4. Sikre en hurtigere straffesaksgjennomføring i forhold til Ungdomsstraff og ungdomsoppfølging	Opprette dialog med Konfliktrådet for å sikre en bedre samhandling i forhold til straffesaksgjennomføring opp mot ungdommer i målgruppen	Kompetanse-gruppen / Konfliktrådet		
5.Tett oppfølging i påvente av ungdomsoppfølging og straff. Tett oppfølging under og etter samfunnsstraffen	Sørge for å utarbeide rutiner for oppfølging av personer som kan bli rekruttert eller som deltar i ungdomsgjenger eller negative ungdomsgrupperinger under og etter samfunnsstraff	Kompetanse-gruppen		
6. Mentor – unge i risikosonen	Utvikle et mentorprogram og utvikle et opplæringsprogram for rekruttering og utdanning av mentorer til å følge opp unge i risikosonen for gjengdannelser	Kompetanse-gruppen/ Næringsforeningen		Søke om ekstra midler
7. Veileder og modell for samarbeid	Utvikle lokal veileder for forebygging og bekjempelse av ungdomsgjenger/negative ungdomsgrupperinger	Kompetanse-gruppen		
8. Kartlegging og analyse	Sikre en kontinuerlig og målrettet kartlegging og analyse av ungdomsgjenger/negative ungdomsgrupperinger	Kompetanse-gruppen		
9. Ung i jobb – opplæring og sysselsetting	Utarbeide et samarbeidsprosjekt med kompetansegruppen og Næringsforeningen i forhold til prosjektet "Ung i Jobb" opp mot målgruppen.	Kompetanse-gruppen/ Næringsforeningen		
10. Arrangere dialogmøter, kurs og seminar	Arrangere minst ett årlig seminar i forhold til tema knyttet til målgruppen. Sørge for å gjennomføre jevnlige dialogmøter med ulike aktører som jobber inn mot ungdommer i målgruppen. Arrangere kompetansegivende kurs og foredrag i regionen i forhold til tema ungdomsgjenger og problematiske ungdomsgrupperinger.			

Litteraturliste

Bakken, A.(2017). *Ungdata 2017 – Nasjonale resultater*, Oslo: NOVA Høgskolen i Oslo og Akershus

Barland, Bjørn og Egge, Marit(2009). *Tro, håp og mulighet, evaluering av et kriminalitetsforebyggende ungdomsprosjekt i Skien*. Oslo: PolitiHøgskolen

Broek, Jeronen van den (2013). *Van de straathoek naar Facebook*. Erasmus universiteit Rotterdam, Master kriminologi, hentet fra partnerincrim.nl

Bjørgo, Tore (2015). Forebygging av kriminalitet. Oslo universitetsforlaget.

Bjørgo, Tore og Carlsson, Yngve (1999). *Vold, rasisme og ungdomsgjenger – forebygging og bekjempelse*. Oslo: Tano Aschehoug.

Bjørgo, Tore og Haaland, Thomas (2001). "Vold, Konflikt og Gjenger – En undersøkelse blant ungdomsskoleelever i Skedsmo kommune." NIBR Notat 2001:2003

Carlsson, Yngve (2017), *Hvorfor danner enkelte minoritetsungdommer voldelige grupper – og hva kan vi gjøre med det*, foredrag Sandnes, 130617

Carlsson, Yngve NIBR 2006: 117 *Hvordan gripe de ugriperlige unge med minoritetsbakgrunn* En virksomhetsbeskrivelse av et mentorprosjekt i Kristiansand, Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.

Carlsson, Yngve (2005), *Tett på gjengen, En evaluering av gjengintervensjonsprosjektet "Tett På"* i Oslo. Oslo: NIBR – rapport 2005:14. Oslo: Norsk institutt for by – og regionforskning

Carlsson, Yngve, Haaland, Thomas (2004), *Voldelige ungdomsgrupper – intervensjon på kommunenivå, Erfaringsrapport fra Kristiansand 2001 – 2004*. Oslo: NIBR – rapport 2004:20. Oslo: Norsk institutt for by – og regionforskning

Decker, s. og Van Winkle, B. (1996), *Life in the gang: Family, friends and violence*, New Yourk:Cambridge.

Decker, Weerman (2005), *European Street gangs and Troublesome Youth Groups*, Editet by Scott H Decker and Frank M. Weerman.

Dyb, Evelyn (2014) *Unge ranere i den globale byen*, En kvantitativ studie, NIBR – rapport 2014:20, Norsk institutt for by – og regionforskning .

Eurogang work shop, 2016, *Att möta och förstå kriminella gang i et foranderligt samhalle*, Worskhop med Eurogang – et nettverk for internasjonal gjengforskning, 20-22. juni 2016, Göteborg, hentet fra grkom.se

Grov, Torill (2014) *Master Out of Place – In your Face*: Om tenåringsgjenger med problematferd i Bergen. Mastergrad i Samfunnsarbeid

Hagedorn, John M. (2008), *A world of gangs. Armed young men and gangsta culture*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Haaland, T. (2000). Vold – konflikt og gjengdannelser: en undersøkelse blant ungdom i fire byer. NIBR – rapport 2000:69,Oslo , Norsk institutt for by – og regionforskning.

Justisdepartementet(2007) Rapport fra PIAs Team organisert kriminalitet - interdepartementalt

Klein, Malcolm W (2008), "Introduction". I: Van Gemert, F., Dana Peterson & Inger Lise Lien (red), *Street gangs, migration and ethnicity*. Portland: Willan Publishing.

Klein, Malcom W (2001), "The Eurogang paradox" I *The Eurogang paradox: streetgangs and youthgroups in the U.S. and Europe*. Redigert av Malcom Klein, Hans – Jurgen Kerner. Cheryl Maxon & Elmar Weitekamp. Dordrecht: Kluver academic publishers

Kompetansesenter rus – region vest Bergen (2014), HKH manual, *Hurtig kartlegging og Handling, manual*

Klyve, Arne (2016), *Sinte, unge, villfarne menn*. Bergen, Fagbokforlaget

Langeland, Stein, Furuberg, Jorunn og Lima, Ivar Andreas, NAV (2017:4). Fattigdom og levekår i Norge. Tilstand og utviklingstrekk – 2017

Liden, Hilde og Miriam Latif Sandbæk (2009). *Ungdomsgjenger, en kunnskapsstatus*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning

Lien, Inger – Lise (2011). I bakvendtland: kriminelle liv. Oslo, Universitetsforlag

Lien, Inger – Lise. *Ubegripelig Ung – kriminalitetsforebygging og gjengbekjempelse i innvandremiljøene*. Oslo: NIBR rapport, 2004:14.

Lien, Inger – Lise. *Vold og gjengatferd*. Oslo: NIBR rapport, 1998.

Moshuus, Geir (2004): "Samtaler med Aki. Det jeg lærte av å lære om gangsta-rap" i *Andre bilder av "de andre"*. Øivind Fuglerud (red.) Pax Forlag A/S, Oslo

Myhre Lie, Elisabeth(2015): *I forkant: kriminalitetsforebyggende politiarbeid*. Oslo: Gyldendal akademiske NRK

Rogaland (2017). www.nrk.no/rogaland/rektor-slar-alarm-om-toffare-ungdomsmiljo-1.13479543

Oslo politidistrikt , Oslo kommune, *Trygghetsprogrammet*, Salto

Politidirektoratet (2017a), *Kriminalitet blant barn og unge i Norge 2012 – 2016*.

Politidirektoratet. (2017b). *Rammer og retningslinjer for etablering av nye politidistrikter. Versjon 1.2.Oslo: POD*.

Politidirektoratet. *Politiets bekjempelse av kriminelle gjenger i perioden 2011 – 2015*. Politidirektoratet. Oslo: POD publikasjon, 2011/02.

Politidirektoratet. (2011b). Veileder for politiets bekymringssamtale: dialog for ansvar og positiv endring. (POD) publikasjon nr. 2011/08. Oslo politidirektoratet.

SaLTo. *Barne og ungdomskriminaliteten i Oslo 2017: en trendrapport laget av Oslo Politidistrikt og Oslo kommune*. Huset kommunikasjon og design AS, 2017.

Stavanger Aftenblad (2016). www.aftenbladet.no/meninger/leder/i/OBgLO/Ta-ondet-ved

Sør-Vest politidistrikt. (2018a). *Anmeldt kriminalitet og straffesaksbehandling 2017*. Stavanger: Sør-Vest politidistrikt.

Sør-Vest politidistrikt (2018b). *En kartlegging av barne - og ungdomskriminaliteten i Sør-Vest Politidistrikt 2017*

Kartleggingsteam:

Børge Øvrebø, politioverbetjent Sør-Vest politidistrikt
Bodil Rygh. Familierapeut ved K 46 – Stavanger kommune
Kristin Øye Stien, SLT koordinator – Sandnes kommune
Jostein E. Fossan, Sosialkurator - Uteseksjonen i Stavanger kommune
Maxim Linkevitch, politibetjent 3 - Felles enhet for Etterretning og Etterforskning, Sør-Vest pd.
Siv Meland, Familierapeut – Uteseksjonen i Stavanger kommune
Elisabeth H. Vorland, Seksjonsleder Etterretning og etterforskning Sandnes politistasjon
Ellen Snilsberg - Sør-Vest politidistrikt

Veiledere:

Inger Eide Robertson - Korus Vest Stavanger ved Rogaland A-senter
Anne Schancke Selbekk, Rådgiver/PhD - Korus Vest Stavanger ved Rogaland A-senter

